Emlékeimből

Groza Péter könyvének előszava

Groza Péternek, Románia miniszterelnökének a nagyváradi Corvinus kiadásában most jelent meg magyar nyelven is „A börtön homályában" című könyve, amely fogsága történetét írja le s amelyben Groza friss hanggal s meglepő írói készséggel lép a modern szépirodalomba. A könyv magyar kiadásához a szerző a következő előszót írta:

MAGYAR OLVASÓIMHOZ!

A szászvárosi öreg Collégium negyedik gimnáziumi osztályában, a matematikai órák alatt, Tokaji Aladár zsarnoki uralma alatt éltünk. Tömzsi, szakállas, villogó szemüvegű ember volt, aki sokat ivott s még többet vert minket. Egyszer olyan alaposan megpofozta, ha emlékezetem nem téves, Horváth Béla osztálytársunkat — későbbi államtitkárt, — hogy tiltakozásul a tízperces szünet alatt elhatároztuk: sztrájkba kezdünk s ott is hagytuk, az egész osztály, nemcsak az intézetet, hanem a várost is, oszlopban menetelve tizennégy kilométert, Piski (Simeria) akkori vasúti telepig. Csak a reá-következő éjszaka kerültünk vissza.

Első politikai akcióm tehát az elnyomás, önkény elleni harc jegyében folyt le.

Az önkényeskedés, a gyengébbek bántalmazása elleni ellenszenvem azóta is folyton kísért.

A budapesti egyetem Mensa-Akadémiájának egyik asztalánál csendesen vacsorázgattunk egynéhány esztendővel később Gerda György, későbbi facsádi (Faget) ügyvéd, Tibill Miklós nagysomkúti későbbi képviselő és Crisan Miklós, későbbi máramarosszigeti tanár, román egyetemi kollégáim társaságában, amikor egyikünk szeme megakadt a falra függesztett táblán: „Itt oláhul beszélni tilos!" A megrontott légkörben hamarosan kirobbant az összeütközés, pofonvágtam a Mensa alelnökét, ebből alapos verekedés fejlődött ki, újságbotrány (először kaptam ki a sajtó rovataiban, különösen a „Független Magyarország"-ban), majd kihallgatás Heinrich Gusztáv rektornál, akinek jóindulatú bölcsessége elejét vette kicsapásomnak az egyetemről, megelégedve a fekete táblára kifüggesztett megróvással.

1920-ban mint Erdély és a „kisebbségek" minisztere (akkoriban csak mennyiségileg gondolkoztak a politikában s még nem dívott a minőségi elgondolás) elvetődtem a székelyek közé, Csikszeredára. A prefektus fő bejáróajtajánál tábla: „Itt csak románul szabad beszélni..."

Levétettem azonnal. Szemrehányásaimra a prefektus dadogva magyarázta, hogy a székelyek tudnak, de nem akar-

nak románul beszélni, mert ellenségek. Rövid időre rá megjelent előttem egy magyar küldöttség, a csiksomólyi katolikus esperes vezetése alatt. A szónok, az esperes, verejtékét törölgetve olvasta egy papírlapról mondanivalóját — románul. Én félbeszakítottam, kérve, hogy folytassa magyarul. Az esperes nem engedett — s végigizzadta a román dikciót. „Lám — fordultam a prefektushoz, — önnel azok sem akarnak románul beszélni, akik tudnak — velem azok is csak románul törik a nyelvet, akik nem tudnak ! Hol a hiba, prefektus úr ? . . ."

Természetes, hogy én magyarul válaszoltam a küldöttségnek.

Ez és hasonló számos emlékem kergetőzik agyamban, amikor a kiadóm előszót kér könyvemhez, amely a magyar olvasó elé kerül . . .

Aztán : a bécsi döntés. S mindaz, ami utána következett, a szerencsétlen, kettévágott Erdélyben. A Hitler és Mussolini őrült agyában megszületett műtét utáni kölcsönös fájdalmainkon mi siettünk enyhíteni ; ellenkezőleg, a megtorlás „retorzió" embertelen módszerét törvényesítettük.

Mennyi könny, mennyi bánat mindkét oldalon.

Perceim rohannak, sietve kell papírra vetnem valamit. Pedig annyi a mondanivaló !

Befejezésül csak ennyit : a lezajlott háború véres áldozatai, a nyitott sebek mindkét kis nép véres testén kiáltóan intenek : ne engedjük magunkat újból egymásra uszítani.

A könyvet Groza Péter a következő ajánlással küldötte meg Zilahy Lajosnak : 1946. Jan. Bucuresti, Zilahy Lajos magyar partneremnek a román és magyar nép egymásra találásának verejtékes munkájában, — töredékek a mi igyekezeteinkből. Baráti tisztelettel dr. Petur Groza.

✦